

art of life

– non-dualiteit & zelfinzicht –

Beknopte beschrijving van de
Karakterstructuren

Beknorte beschrijving van de karakterstructuren

1. Schizoïde karakterstructuur (Afwezige structuur)

Thema

Geen veilige grond om op te kunnen staan.

Periode

Deze structuur ontstaat tijdens de eerste levensfase (0-4 maanden) maar vaak ook al voor de geboorte (prenataal). Tijdens die eerste levensmaanden heeft de baby vooral behoefte aan het gevoel welkom te zijn, veiligheid, de aanwezigheid van een warme empathische omgeving waaraan het zich kan toevertrouwen.

Ontstaansgeschiedenis

De schizoïde karakterstructuur ontstaat in reactie op eerste gevoelsmatige indrukken omtrent de bedreiging van het eigen voortbestaan. Dat kunnen ervaringen zijn van (emotionele) koude, afwezigheid van fysieke of gevoelsmatige voeding, onveiligheid of isolement (niet gedragen of vastgehouden zijn). De reactie is een basaal, preverbaal gevoel van eenzaamheid, onveiligheid en bovenal diffuse angst (levensangst). Dit komt tot uitdrukking in het terugtrekken van de levensimpuls en energetisch optrekken uit het bekken. Die energetische terugtrek- en optrekbeweging zet zich vast in het lichaam en is er vervolgens zelf de oorzaak van dat de persoon leeft met een onbewust en permanent gevoel van angst, onrust en onzekerheid.

Thema's

- Gebrek aan holding die zich uit in de angst 'de boel' niet bij elkaar te kunnen houden.
- Afwezig zijn, afgeleid, dromerig, niet gegronde 'spirituele' fantasieën.
- Neiging tot isolement en eenzaamheid.
- Gebrek aan 'grond' in zichzelf om als basis op te kunnen vertrouwen.
- Gebrekkig lichaamsgevoel, afkeer van levenslust.
- Wankele interne organisatie op zowel fysiek als gevoelsmatig niveau.
- Denken over leven in plaats van voluit te leven.

Moeilijkheden met

- In contact zijn met zichzelf en anderen.
- 'Gewoon' zijn, niet speciaal of bijzonder zijn.
- Echt verbinding aangaan en/of kunnen ervaren.
- Ontspannen en vertrouwen in het contact met anderen.
- Lijfelijkheid, zinnelijkheid, materie (zoals inkomen, huishouding, spullen, etc.).

Kenmerkende fysieke eigenschappen

- Dun, mager/pezig, maakt een slecht doorvoede indruk.
- Energetisch niet in het lichaam maar erboven of ernaast.
- Wankele basis, energie opgetrokken uit het bekken en in het hoofd.

- Lange, smalle voeten die maar gedeeltelijk de grond raken.
- Het lichaam maakt een onsamenhangende indruk door draaiingen in de romp en doordat het hoofd schuin of enigszins afgewend wordt gehouden. De ledematen lijken in energetisch opzicht onderling niet verbonden te zijn.
- Vaak uitzonderlijk lenig.
- Ogen neigen te staren, dromerig of alsof daar een waas van bevroren tranen overheen ligt.
- Soms (bij vrouwen) opmerkelijk lage stem.
- Kouwelijk en schraal. Lage energiehuishouding ondanks hoog metabolisme.

Basisoverdracht

De wereld is onveilig. "Ik ben hier niet welkom/ mensen willen mij niet/ ik kan hier niet zijn."/ ik hoor thuis in een andere 'hogere' wereld."

Begeleiding

- Onvoorwaardelijke acceptatie, waardoor de cliënt kan wennen aan de ervaring welkom te zijn.
- Structuur en helderheid bieden omtrent frequentie en duur van de sessies, contactmomenten, afspraken maken.
- Vertrouwen wekken door steeds aan te geven waarom je wat doet.
- Niet alleen focussen op voelen maar ook op mentaal niveau samenwerking vinden bij de cliënt.
- Geduldig en zacht werken, met kleine stapjes. Zacht, subtiel lichaamswerk gericht op gronden en op volledige ademhaling.
- Cliënt helpen te ontdekken wat het betekent om op de aarde te staan.
- Aandacht voor het openen van de zintuigen, de cliënt helpen hier en nu aanwezig te zijn.
- Werken in het hier en nu. Spaarzaam met visualisaties omdat die maar al te gemakkelijk aanleiding kunnen geven om aan de werkelijkheid van dit moment te kunnen ontsnappen.

Kwaliteiten

Schizoïde structuren zijn bovengemiddeld gevoelig. Dat tekent hun kwetsbaarheid maar bepaalt ook hun talent. Ze hebben (vaak ook letterlijk) een dunne huid en daarnaast beschikken ze over gevoelige antennes. Ze pikken dus veel op uit de omgeving maar raken daardoor ook snel overprikkelde. De voorkeur om de wereld en het leven vanuit hun hoofd te benaderen leidt ertoe dat ze uitstekend kunnen conceptualiseren. Ze zijn intelligent en helder in hun denken. Omdat ze niet zo stevig geworteld zijn in de aarde zijn zij bij uitstek ontvankelijk voor de spirituele dimensie van het bestaan. Zij doen daar ook veel en vaak mooie ervaringen mee op (maar hebben de grootste moeite om die in gedrag in de wereld om te zetten.)

Aandachtspunten voor begeleiders

- Val niet in de rol van de goede moeder die dit verweesde kind wel eens zal verwarmen en het verleden goedmaken. Schizoïde structuren zijn ook zeer gehecht

aan hun lijden en iedere poging om het leed op die manier weg te nemen is een bevestiging daarvan.

- Ga niet mee met de neiging van de cliënt om te analyseren, theoretiseren en denken maar blijf uitnodigen om contact te maken: Met hier en nu, met jou als begeleider, met de gevoelens die zich aandienen op fysiek of emotioneel niveau.

2. Orale karakterstructuur (Behoeftige structuur)

Thema

Fundamentele onzekerheid over de aanwezigheid van voldoende voeding en aandacht en de angst en boosheid daarover.

Periode

Deze structuur ontwikkelt zich ergens tussen 6 maanden en 2 jaar na de geboorte. In deze periode is het kind voor zijn/haar overleven volkomen overgeleverd aan de voeding en zorg van de omgeving. Voeding bestaat niet alleen uit fysieke voeding maar ook uit aandacht, geknuffeld worden, gedragen, kortom alles wat een goede moeder aan haar kind wil geven. In deze fase van ontwikkeling is het met name deze vorm van liefde die het kind boven alles heeft.

Ontstaansgeschiedenis

Het kind is qua mentale ontwikkeling nog niet in staat behoeftes uit te stellen en kan evenmin onderscheid maken tussen zichzelf als individu en zijn behoeftes maar valt daarmee samen. Als de moeder onvoldoende voedt, gestrest is, geen aandacht heeft voor het kind, of onvoorspelbaar is in haar reacties in relatie tot aandacht geven of aandacht onthouden, nestelt zich in de ervaringswereld van het kind een fundamenteel wantrouwen naar de buitenwereld omtrent de vraag 'of er wel genoeg is'. Vaak gaat dit wantrouwen gepaard met woede en frustratie die zijn wortels heeft in de onbewuste ervaringen waarbij de omgeving niet of verkeerd reageerde op de behoeften van het kind.

Aanvankelijk reageert het kind op de gevoelens van tekort van nature met huilen en boosheid. Als daarop niet gereageerd wordt door de omgeving geeft het na verloop van tijd op. De frustratie wordt ingeslikt. Onbewust zet zich de overtuiging vast – ook op fysiek-energetisch niveau – dat de liefde er niet is. Het gevolg is een diep, onbewust verdriet en nimmer geuite woede die het kind – en later de volwassene – met zich meedraagt. Afhankelijk van temperament en/of karmische patronen ontwikkelt het kind een overlevingsstrategie als:

1. **Oraal:** Deze strategie is zichtbaar in een demonstratie van het geleden tekort door een houding van hulpbehoevendheid. De persoon met deze structuur zoekt voortdurend hulp van de omgeving – in de vorm van aandacht, voeding, steun. De orale medemens zegt impliciet: "Ik kan het niet zelf, jij moet mij helpen" en is vaak dwingend in die hulpvraag.

Of:

2. De **Gecompenseerde orale** structuur heeft in een vroeg stadium van het leven besloten dat 'de voeding' er niet is of dat je daar niet op kunt vertrouwen en het daarom beter is voortaan alles zelf te doen. ("Je was er niet, nu zorg ik wel voor mijzelf!")

Ad.1. De onzelfstandige, openlijk orale variant is herkenbaar door de lage energie, de lusteloosheid, niet tot besluiten kunnen komen, steun zoeken en een weigering om op

eigen benen te staan. De omgeving ervaart de orale karakterstructuur vaak als ondermijnend voor de eigen energie (zuigend).

Ad.2. De 'kleine zelfstandige' doet dan wel alles zelf en is vaak hyperactief maar die activiteit gaat in de regel gepaard met een grondtoon van frustratie en ontevredenheid die zich openbaart in kritiek, gemopper, geklaag.

Deze strategieën bestaan overigens soms ook afwisselend in dezelfde persoon afhankelijk van de situatie waarin die zich bevindt.

Orale mensen zijn gericht op de buitenwereld (waar immers de voeding vandaan moet komen) en dat resulteert in een grote nieuwsgierigheid; de zintuigen worden graag en gemakkelijk positief geprikkeld. Dat blijkt vaak uit de grote variëteit van interesses, bezigheden, vriendenkring, tijdbesteding, etc. Van alles wordt gesnoept maar er is weinig waar de orale structuur op focust of zich aan toewijdt. Het leven is als een snoepwinkel.

Voor beide substructuren geldt dat het hen niet makkelijk valt om vanuit ruimhartigheid en gulheid te geven. De herinnering aan tekort en schraaltes staat dat in de weg. De niet toegeëigende boosheid en frustratie leiden tot een verborgen (en vaak ook onbewuste) claim op de buitenwereld. Ze hebben niet gekregen waar zij recht op hadden en iemand moet daarvoor boeten. Die onbewuste claim maakt het ook moeilijk om gewoon iets te kunnen ontvangen omdat dit hen direct in contact brengt met de innerlijke leegte. Opvallend is dan ook dat orale mensen vragen maar in het geval dat daarop gereageerd wordt, direct voorwaarden stellen over de wijze waarop, hoeveel en wanneer dat dan gegeven moet worden. Het is niet eenvoudig om orale structuren tevreden te stellen, ook omdat de erkenning van tevredenheid de basis-identiteit ondermijnt als degene die geleden heeft aan tekort.

Thema's

- Tekort, afwezigheid van voedsel, emotioneel en fysiek. Innerlijke leegte.
- Verlangen naar en ontkenning van behoeftes.
- Relateren via dienstbaar zijn, geven als sublimering van willen ontvangen.
- Verslavingen: eten, roken, drugs, alcohol, verliefdheden, werken.
- Niet herkende depressie.

Moeite met

- Vrijuit willen ten behoeve van zichzelf.
- Vragen en ontvangen.
- Vertrouwen in de welwillendheid van de ander.
- Zelfvertrouwen en zichzelf toevertrouwen.

Fysieke manifestatie

Ad 1.

- Lange dunne spieren, krachteloos.
- 'Hongerige', vragende ogen.
- Naar voren gekanteld bekken, ingezakte borst, 'buijke'.

- Overgewicht als compensatie van het ervaren tekort.
- Traag, inert, lage energie.

Ad 2.

- Lang, pezig.
- Hoge energie in de ogen/onrust.
- Druk, geagiteerd.
- Veel eten zonder aan te komen.

Overdracht

- De wereld geeft niet waaraan ik behoefte heb/ 'het' is er niet.
- Uiteindelijk krijg ik het nooit.
- Jij geeft het mij ook niet!

Reactieformatie

- Ik moet leven zonder vervulling en zonder behoeftes.
- Ik zal vervuld worden door erkenning af te dwingen.
- Romantiseren t.a.v. relaties, mogelijkheden en doelen.
- Hulp vragen, steun zoeken bij anderen/ claimen van anderen.

Begeleiding

- Erkennen van behoeftes en niet ingevulde verlangens.
- Uiting geven aan frustratie en verdriet.
- Leren omgaan met heftige boosheid en gevoelens van leegte.
- Weg van de zee van emoties door de rede aan te spreken.
- Concreet worden over plannen en die uitvoeren.
- Zelfvertrouwen en wil ontwikkelen

Kwaliteiten

Omdat orale mensen type 1 een sfeer van onderspanning met zich meedragen is het goed ontspannen bij ze. Dit subtype ontslaat zichzelf en anderen van druk of prestatie. Ze zijn sociaal, gemakkelijk in de omgang zolang er niets van hen gevraagd wordt. De oraal gecompenseerde structuur is daar het tegenovergesteld van. Die is vooral goed gezelschap als er iets tot stand moet komen, als er wat te doen valt. Zonder veel gezeur en gedraal leveren zij mooie prestaties en genieten ondertussen van het feit dat dit gezamenlijk bereik werd.

Voor beide substructuren geldt dat ze over een groot gevoelslichaam beschikken. Ze pikken veel gevoelens bij anderen op, zijn daarin geïnteresseerd en in staat om zich in de belevingswereld van anderen in te leven.

Valkuilen voor de begeleider

- De behoeftes van de cliënt beantwoorden.
- Je schuldig voelen doordat de cliënt je het gevoel geeft dat jij hem/haar ook niet kan helpen/niet genoeg geeft.
- Te veel ruimte geven voor het blijven ronddolen in het verdriet van de cliënt.
- De cliënt als hulpbehoevende te behandelen.

- Te veel aandacht voor het geleden tekort en voorbijgaan aan de verborgen woede die daaronder schuilt.

Symbiotische karakterstructuur (Vervloeiende structuur)

Onderwerp

Bestaan via de ander. Onvoldoende ontwikkeld gevoel van eigenheid, zelfbeeld en eigen grenzen.

Periode

Ergens tussen 6 en 18 maanden maakt het kind – ook letterlijk – de eerste stapjes naar een eigen bestaan. Een periode waarin het kind een eerste vorm van zelfstandigheid ontwikkelt. Dat is zichtbaar in de wens om de kamer door te schuifelen en alles aan te willen raken. Om zelfstandig de wereld te kunnen verkennen is de veiligheid van de ouders onmisbaar. Zij vertegenwoordigen de veiligheid waarbij het kind terug kan keren en liefdevol ontvangen wordt. In die interactie (vooral via de ogen van de ouders) leert het kind dat het veilig is om op onderzoek te gaan.

Ontstaan

Verschillende omstandigheden kunnen bij het kind het gevoel doen ontstaan dat het niet veilig is om zelfstandig te worden en op onderzoek te gaan. Dat kan veroorzaakt worden door de neiging van de ouders om het kind overmatig te beschermen of door hun overtuiging dat de buitenwereld onveilig is. De ouders zijn vaak zelf angstig of overbezorgd of zijn bezitterig. Door het kind bij zich te willen houden worden gevoelens van eenzaamheid en gebrek aan eigenwaarde gecompenseerd. Onbewust belemmeren de ouders daarom de wens van het kind om zelfstandig worden – te separeren. De strategie bestaat uit beperken van de bewegingsvrijheid en/of voortdurend waarschuwen voor alles wat maar enigszins gevaarlijk zou kunnen zijn. Ieder eigen initiatief van het kind wordt dan meer of minder subtiel afgewezen of bestraft.

De ouder/verzorger vertelt impliciet aan het kind dat die bij haar moet blijven, dat het kind geen recht heeft op eigenheid maar samen moet zijn om de liefde van de ouder te blijven ontvangen. Een vorm van chantage met als straf de angst dat de verzorger de liefde en zorg intrekt of het kind achterlaat.

Door deze handelwijze zet zich bij het kind de overtuiging vast dat zelfstandigheid fout en gevaarlijk is. Dat blijkt als het kind – en later de volwassene – niet goed in staat is om op eigen benen te staan, een eigen leven te leiden. Er is onvoldoende 'ik' en een overmaat van denken en doen in termen van 'wij'.

Doordat de separatiepogingen van het kind beantwoord werden met afwijzing of dreiging van verlies van contact, belandt het kind in een dilemma tussen de inherente wens om een eigen bestaan te ontwikkelen en de angst voor verlies van liefde. Het idee ontstaat dat eigen initiatief, succes of geluk de ander pijn doet of tekort doet. Kenmerkend voor de symbiotische structuur is de onderdrukte boosheid (levenslust) en gevoelens van machteloosheid en gebondenheid aan de (geïnternaliseerde boodschappen) van de ouders.

Thema's

- Leren om op eigen benen te staan en eigenheid ervaren.
- De angst overwinnen om alleen te zijn.

- Neiging om onzichtbaar te blijven, (kameleon) door gebrek aan gevoel van eigenheid.
- Schijnbaar aanpassen en harmonieus gedrag met daaronder passief-agressieve sabotage, moeilijk doen en rebellie.
- Conflict vermijdt vanwege verwarring over eigen grenzen.
- Afstand tussen zichzelf en de ander leren aanvaarden en verkennen.
- Doorsnijden van de neiging tot symbiose. Géén relatie als opening naar het voelen van eigenheid.
- Wilskracht ontwikkelen, grenzen leren stellen, ja of nee durven zeggen.
- Verschillen met de ander erkennen, niet gelijk zijn.
- Schuldgevoel over losmaken verkennen. Vrij voelen om autonoom te zijn.
-

Moeite met

- Separatie, op eigen benen staan.
- Zelfstandigheid, eigen wil en eigen kunnen.
- Leren omgaan met tegenslag. (Vallen en weer opstaan.)
- Eigen kracht durven voelen, niet samenvallen met de ander maar eigenheid ervaren en eigen weg gaan.
- Verwarring tussen zelf doen en alleen staan.
- Grenzen stellen en grenzen van anderen respecteren.

Fysieke manifestatie

Zacht, weinig spierspanning. Ingehouden adem, onderontwikkelde spieren. Soms opgezwollen maar futloos uiterlijk. In energetisch opzicht transparant, zonder duidelijke grenzen. Soms overgewicht. De ogen staan alert. Oplettend op de gevoelsmatige indrukken uit de omgeving: 'is het veilig of niet?'

Relatie met seksualiteit en relatie

Seks staat geheel in dienst van de bevestiging van samen zijn. Symbiose nastreven vanuit het gevoel anders niet compleet te kunnen zijn. De symbiotische structuur neemt de verantwoordelijkheid op zich voor hoe de ander zich voelt op voorwaarde dat die ander dat ook doet. Onvrij om zich goed te voelen als de ander dat niet voelt. De poging van de ander – die na verloop van tijd onvermijdelijk ontstaat – om eigenheid te ervaren wordt geïnterpreteerd als verraad en verlies van heelheid. Het verlangen naar symbiose wisselt af met obstructie en pogingen om ook de eigenheid te kunnen leven. Daarbij is de middenweg onbekend. Het is samen óf alleen.

Overdracht

- Versmelten. Zonder de ander ben ik niet(s).
- Conflict. De ander verlaat mij uiteindelijk toch. (Verlatingsangst en de neiging om dan maar alvast zelf het contact te verbreken.)
- Jij belemmert mij om op eigen benen te staan.
- Ik mag niet willen. Als ik ga willen ben ik schuldig.
- 'Het' is allemaal mijn schuld/ ik doe het verkeerd.
- Ik zorg voor jou, en jij zorgt voor mij.

Reactie vanuit ego

- Ik voeg me door onzichtbaar te worden in wat ik wil. Dan ben ik veilig.
- Grenzen overschrijden. Ik neem alle ruimte in of cijfer mijzelf helemaal weg.
- Geen eigen wil, kameleon gedrag.
- Veiligstellen van de symbiotische relatie.
- Demonstreren van hulpbehoevendheid, machteloosheid, geen besluiten kunnen nemen.
- Ongevraagd in de rol van helper gaan.
- *'Pleasen'* en aanpassen
- Passief-agressief gedrag, onderhuids saboteren.

Begeleiding

- Grenzen herkennen en ervaren. Verschil, afstand en onderscheid tussen cliënt en coach benoemen en verkennen.
- Wanneer aan de ervaring alleen en op eigen benen te staan en toch in relatie te zijn.
- Verkennen van eigen gevoelens, gedachten, wensen.
- Spiegelen van de neiging om eenheid en verbondenheid te zoeken.
- Erkennen van onderdrukte woede en angst.
- Begrenzing ervaren op fysiek niveau door druk en tegendruk, inquiry, ja en nee zeggen, keuzes maken.

Kwaliteiten

Symbiotische mensen hebben een uitstekend ontwikkeld zintuig voor de gevoelens van anderen. Zij zijn in staat om precies en helder waar te nemen wat de anders voelt, denkt en ervaart. Door het gemak waarmee zij vervloeien met de omgeving zijn zij sensitief en in energetisch opzicht afgestemd op de omgeving. In wezen uitstekende kwaliteiten om anderen te kunnen begeleiden.

Valkuilen voor de begeleider

- Verwarring tussen gevoelens van de cliënt en gevoelens die de cliënt van anderen heeft overgenomen.
- Ingaan op het beroep van de cliënt voor steun, daarmee de identificatie met hulpeloosheid bevestigend.
- Te weinig nabijheid aanbieden waardoor de cliënt zich opnieuw geïsoleerd voelt en dus angstig.
- Gevangen raken in de beweging tussen Versmelten of Conflict en zelf in de rol van redder of dader stappen.

Masochistische karakterstructuur (Onderworpen structuur)

Onderwerp

Ontkenning en vernedering van de eigen wil.

Periode

Ergens tussen 2 en 4 jaar ontstaat bij het kind het besef over een eigen lichaam te beschikken dat afgescheiden is van moeder en van de wereld om zich heen. Een rudimentair ik-besef ontstaat met daaraan gekoppeld de wens om aan dit 'ik' uitdrukking te geven in de wereld door te willen. Het kind wil in deze fase de wereld ontdekken en gaat kruipend en tastend op onderzoek uit. Voorwaarde daarbij is dat de veilige omgeving beschikbaar blijft en de ontluikende wil van het kind de ruimte geeft. Op dit onderzoek ontdekt het kind dat die buitenwereld zowel fijn is om in rond te dolen als weerstand biedt. Weerstand in de vorm van de tafelpoot waartegen het kind zich stoot maar ook in de vorm van moeder die de wensen van het kind begrenst. Niet alles kan en mag. Samen met het opbloeien van de eigen wil ontmoet het kind ook de grenzen die de buitenwereld daaraan stelt. Deze vormen van weerstand zijn – mits goed aangegeven – ondersteunend voor het kind om een gevoel van eigenheid en identiteit te ontwikkelen in interactie met de buitenwereld die in deze fase van het leven voor een groot deel bepaald wordt door moeder. Dit 'op eigen benen' staan is noodzakelijk om los te komen uit de symbiotische verstrengeling met moeder en een zelfstandig individu te worden. Die beweging is vaak overduidelijk aanwezig in de wijze waarop het kind voortdurend 'nee' zegt tegen alles wat moeder van het kind vraagt. De ontdekking van een eigen wil en uitdrukking daaraan geven is bij uitstek het middel om de eigenheid te bevestigen.

Wil

Willen staat dan ook centraal in deze fase. Willen is de energie waarmee wij onszelf zichtbaar maken. Door te willen nemen we identiteit en kleur aan. Willen is ook de energie waarmee wij de buitenwereld verkennen, het is de libidineuze energie waarmee we het leven willen verkennen en proeven. Willen stelt ons in staat om te genieten van het leven. Wil staat dan ook in dienst van lust, lekker, voedend en warm. Wil ontwikkelt zich niet door samen te vallen met de ander of met de omgeving maar door juist het tegenovergestelde te doen. 'Nee' zeggen, niet samenvallen, het anders doen, zijn dan de meest voordehand liggende manieren om die eigenheid te demonstreren.

Ontstaan van de masochistische structuur

Wanneer moeder in reactie op die wens van het kind om zijn eigenheid te demonstreren herhaaldelijk reageert met afwijzing, verbreken van contact of met schrik en haar liefde en aandacht terughoudt, vat het kind die reactie onbewust op als een afwijzing van de eigen wil.

Klassiek is in dit verband het voorbeeld van het ontstaan van de masochistische structuur doordat het kind door moeder gedwongen wordt om zijn/haar bord leeg te eten. Moeder negeert de weerzin van het kind en gaat net zo lang door tot die – al of niet kokhalzend – heeft gedaan wat moeder eist. Samen met het niet gewilde eten slikt

het kind de eigen wil in. Moeder heeft schijnbaar gewonnen maar heeft de eigenheid van het kind vernietigd.

Het kind is in deze fase van ontwikkeling nog niet in staat om onderscheid te maken tussen gedrag en zichzelf en dus betekent afwijzing van wil, afwijzing van zichzelf. Omdat het kind nog volledig afhankelijk is van de moeder/verzorger om te overleven roept iedere vorm van afwijzing direct angst op. Als die – meer of minder subtiele – afwijzing van de moeder herhaaldelijk plaatsvindt, zet zich bij het kind de overtuiging vast dat een eigen wil de veiligheid van de relatie bedreigt met de verzorgende buitenwereld in de vorm van moeder/verzorger. Met als gevolg dat het driejarige kind zijn ontluikende maar wilde stroom van levenslust en wil, inslikt en terughoudt en zichzelf op die manier veiligstelt. Willen wordt door de reactie van de buitenwereld iets dat er niet mag zijn, en komt gelijk te staan met afwijzing door de buitenwereld. Tegelijkertijd is willen synoniem voor levenslust. En daarmee is het dilemma van de masochistische structuur geschetst. Zelf willen betekent binnen die gevoelswereld jezelf afsluiten van de liefde en zorg en contact met de buitenwereld. Omdat wil en levenslust zo nauw met elkaar verbonden zijn, leidt het opgeven van de levenslust ook tot het afbreken van de libidineuze energie. Aan de basis van de masochistische structuur heerst de overtuiging dat willen/gaan leven zal leiden tot de dood (afbreken van contact).

Afwijzing van de wil van het kind kan in de loop van de opvoeding verschillende vormen aannemen, zoals afwijzing van de levendigheid, vrolijkheid, eigenheid, kracht en seksualiteit. Omdat die eigenschappen van het kind niet gewaardeerd worden en dus een verborgen bestaan moeten leiden stapelen zich in de masochistische structuur tal van schuldgevoelens op over die levenslust.

De reacties van het kind

Vanwege de zware sancties die rusten op het hebben van een eigen wil, reageert het kind met terugtrekken, onderdrukken en uiteindelijk ontkennen van het hebben van een eigen wil. Het kind leert zich aan te passen, voegt zich naar de wensen van de ouders en later naar die van de autoriteiten. 'Zelf willen' is verdacht en fout gemaakt. Wilskracht is niets minder dan pure levenslust die niet vernietigd kan worden en om die reden dus door de masochistische structuur met kracht ontkend en onderdrukt moet worden. Er is alleen plaats voor heimelijk willen, niet openbaar. Wilskracht raakt daardoor verwant aan schaamte en verbod. Het mag niet, het gebeurt toch maar dan in het geheim. De krachtige afwijzing van de eigen wil en seksualiteit geven vaak aanleiding tot het koesteren van geheime fantasieën over seksualiteit, agressie en onderdrukking van anderen. De schaamte die deze fantasieën weer oproept leidt er toe dat masochistische mensen vaak een verborgen leven leiden, een geheim met zich meetorsen, minderwaardigheidsgevoelens koesteren over henzelf en over wil en seksualiteit.

Kenmerkend voor de masochistische structuur is de meegaandheid en onderdanigheid die aan de dag gelegd wordt gecombineerd met een explosief mengsel van onderdrukte levenslust, wilskracht, schaamte en wrok vanwege de – inmiddels geïnternaliseerde afwijzing van diezelfde levenslust. Die agressie laat zich nimmer openlijk zien maar blijkt

uit de passief-agressieve houding, de sabotage en de gespeelde onschuld. Masochistische structuren zijn meesters in het provoceren van agressief gedrag bij anderen zodat zij eindelijk ook gelegitimeerd zijn om hun eigen agressie te botvieren. Die strategie levert dubbele winst op: de eigen agressieve reactie lijkt gerechtvaardigd en het zelfbeeld slachtoffer te zijn van de agressie van anderen blijft intact.

Thema's

- Omgaan met vernedering en respect.
- De vrijheid terugwinnen om te mogen willen.
- Oplossen van de verstoorde relatie met de eigen levenslust en seksualiteit.
- Ruimte bieden voor ontkende woede.
- Doorbreken van de onbewuste aanname van: 'als ik ga leven ga ik dood'.
- Overwinnen van de angst voor vrijheid.
- Doorzien van de strategie van sabotage als middel om de integriteit zeker te stellen.
- Verkennen van de eigen 'onderwereld' en de schaamte daarover loslaten.

Moeite met

- Willen.
- Oprechtheid, eerlijkheid.
- Zeggen wat je wilt en wat je doet.
- Kiezen, ja en nee zeggen, eigen mening vormen, standpunt innemen.
- Actie ondernemen/willen voor zichzelf.
- Autoriteiten en hiërarchische structuren.

Fysieke manifestatie

- Gedrongen, korte spieren, zwaargebouwd en gespierd.
- Een lichaam gebouwd rond 'uithouden en volhouden'.
- Ingetrokken genitaliën en billen (staart tussen de benen).
- Dikke buik als defensie tegen zwarte onderbuikgevoelens.

Overdracht

- Ik ben machteloos, de wereld is de baas.
- Ik mag geen eigen wil hebben.

Reactie vanuit ego

- Ogenschijnlijk voeg ik mij, stiekem volg ik mijn eigen plan.
- Door mijn wil in te slikken mag ik blijven.
- Ik doe niet werkelijk wat er gevraagd wordt want dan lever ik mijzelf uit.
- Ik doe niet wat ik werkelijk wil want dan laat ik mij kennen en daarop volgt afwijzing.
- Ik ben anderen de baas door niet te willen.

Wat bied je aan?

- Respect, geduld en vertrouwen.

- Begeleiding bij het onderzoek naar gevoelens van schaamte, wrok en vernedering.
- Eigenheid en wil oproepen en daarbij kleine stappen maken.
- Ondersteuning van het recht op eigen wil. 'Ja' en 'nee' leren zeggen.

Kwaliteiten

Mensen met een masochistische structuur zijn gul, gevoelig hebben vaak veel humor en ze hebben een groot hart. Als de negatieve associaties met de eigen wil doorzien zijn, blijken zij van nature goed in staat om sociaal, warm en nabij te zijn. Het zijn levensgenieters waarbij anderen zich makkelijk thuis voelen.

Valkuilen voor begeleiders

- De cliënt heeft onbewust de neiging om voortgang te saboteren. Voortgang boeken codeert de cliënt als zich onderwerpen aan de wensen van de coach.
- Sabotage kan de vorm aannemen van vergeten, uitstellen, laten mislukken maar ook braaf de opdrachten uitvoeren (voor de coach) zonder daar consequenties aan te verbinden.
- De cliënt daagt de coach onbewust uit om in de rol van agressor te stappen en de cliënt op te gaan jagen, te bekritisieren of verwachtingen te uiten.

4. Psychopathische karakterstructuur (Dominante structuur)

Thema

Gebrek aan steun en aan vertrouwen in de ander.

Periode

Deze karakterstructuur ontstaat ergens tussen het vierde en achtste levensjaar.

Ontstaan

Aanleiding voor de ontwikkeling van deze structuur is de ervaring dat de ouders/verzorgers in plaats van beschikbaar en zorgend te zijn, hun macht opleggen aan het kind en/of het kind misbruiken voor hun eigen doeleinden.

De ontwikkeling van het kind bestaat mede uit de kracht en vaardigheid om in toenemende mate verantwoordelijkheid te kunnen dragen en taken op zich te nemen. Als het kind in te vroeg stadium van de feitelijke ontwikkeling te veel (zorg)taken krijgt toebedeeld of daarvan prestaties verwacht worden waar het feitelijk nog niet klaar voor is, ziet het zich genoodzaakt boven zijn kunnen te presteren. Het kind krijgt niet de tijd en ruimte om vertrouwen in zichzelf te ontwikkelen noch te vertrouwen dat er steun en liefde is in plaats van dwang, eisen of verwachtingen. Het resultaat is fundamentele onzekerheid over eigen kunnen die echter met alle macht bezworen moet worden. In concrete zin doet deze ontwikkeling zich voor als het kind te vroeg (ook letterlijk) op eigen benen gezet wordt terwijl het eigenlijk steun en dragende armen van de verzorgers nodig heeft. Als het in weerwil van die behoefte zich toch met alle kracht overeind weet te houden en daar de goedkeuring van de ouders mee oogst, kan de overtuiging zich vastzetten dat leven gelijk staat aan krachtsinspanning en overwinnen.

De tweede – en minstens zo belangrijke – oorzaak van het ontstaan van de psychopathische structuur is manipulatie door een of beide ouders waarbij de liefde en zorg afhankelijk gemaakt worden van de mate waarin het kind partij kiest voor de moeder of de vader. Het kind wil en kan niet kiezen maar ziet zich genoodzaakt dat wel te doen en wordt zo speelbal van de agressie en de openlijke of verborgen machtspeletjes tussen de ouders onderling. De enige manier om zich in deze situatie staande te houden bestaat uit afsplitsen van de gevoelens van machteloosheid en onzekerheid door te verharderen en controle te houden over zichzelf.

Beide scenario's geven aanleiding tot het ontstaan van de 'vechters' mentaliteit die kenmerkend is voor de psychopathische structuur. Hoge energie en spierspanning, bravoure en onverschilligheid voor gevoelens van zichzelf en anderen en een lichaam dat in een permanente staat van alertheid gevangen lijkt te zijn. Aangezien deze staat als 'gewoon' ervaren wordt zoekt de psychopathische structuur steeds nieuwe wegen om de adrenaline op peil te houden, bijvoorbeeld door het beoefenen van (risicovolle) sporten en het opzoeken van nieuwe sensaties tot en met geweld. Dit 'afharderen' van zichzelf laat vanzelfsprekend weinig ruimte om stil te staan voor echte ervaring, echte gevoelens en voor situaties die eenvoudig zijn en niet bevochten hoeven te worden.

Thema's

- Macht en strijd. Ik ben mijn eigen baas en laat me niks vertellen. Ik kan alleen mijzelf vertrouwen.
- De wereld is een strijdtoneel waarbij de aanval de beste verdediging is.
- Trots op de voor redelijkheid versleten rationalisaties. Gebrek aan contact met eigen of andermans gevoelens.
- Doen en bezit verwarren met 'zijn'. 'Ik ben wat ik heb.' Statusgevoelig, gehecht aan materie.
- Verborg en actief ontkend verlangen naar steun en zich durven toevertrouwen.
- Wantrouwen als een voortdurende staat van paraatheid. (Als een permanente staat van oorlog met 'de ander'.)
- Harde en soms volkomen ineffectieve wilskracht door afwezigheid van gevoel voor situaties.
- Veel hardheid, zowel mentaal als fysiek en weinig ontvankelijkheid, zachtheid en gevoel.
- Seks als een middel om te bewijzen of te domineren, niet als manier om eenheid en verbondenheid te ervaren.

Moeite met

- Vertrouwen en toevertrouwen.
- Contact met eigen gevoelens en die van anderen.
- Spontaniteit en hartelijkheid.
- Aanvaarden van beperkingen, in fysiek, mentaal en materieel opzicht.
- Autoriteit van anderen. Leidt gemakkelijk tot het gevoel 'ondergeschikt' te zijn.
- Respect voor de visie, ethiek en moraal van anderen.
- Afstemmen op en serieus nemen van het eigen gevoelsleven.

Fysieke manifestatie

- Het lichaam maakt de indruk van een omgekeerde driehoek, het zwaartepunt bij de schouders en een wankele basis bij de benen.
- Geharde spieren, gespannen middenrif, controlerende ogen. Ogen ofwel hard en koude uitdrukking ofwel juist een zachte, verleidende oogopslag.

Overdracht

- De wereld is een strijdtoneel verdeeld in winnaars of verliezers. Als ik verlies betekent dat vernietiging.
- De ander is niet te vertrouwen. Anderen zijn erop uit om mij te misbruiken.
- Er is geen steun, ik moet het zelf doen.
- Als ik mijn zwakheden toon wordt daar misbruik van gemaakt.

Wat bied je aan?

- Zicht ontwikkelen op de strijd die voortdurend gevoerd wordt.
- Vertrouwen ontwikkelen dat de strijd voorbij is, niet langer gevoerd hoeft te worden.
- Erkenning van de inspanning, de moed en de gevoeligheid.
- Contact herstellen met het hart/gevoelsleven.

Kwaliteiten

Personen met een psychopathische karakterstructuur vallen op door hun wilskracht, vormkracht en de moed om te ondernemen. Die kwaliteiten stonden lange tijd in dienst van de gevoelde noodzaak om te overheersen (teneinde zelf niet vernietigd te worden) maar komen door de begeleiding beschikbaar voor de vormgeving van datgene waar het de persoon werkelijk om gaat. Wilskracht in dienst van zielsverlangen. Deze mensen beschikken over de moed om alleen te staan, zaken aan te pakken en bovendien anderen te motiveren.

Valkuilen voor begeleiders

- Reageren op de onvermijdelijke uitdaging van de cliënt om de krachten te meten met als inzet de vaststelling wie in deze situatie de baas is.
- Steun aanbieden, veel complimenten en adviezen geven. De cliënt zal dit snel als denigrerend ervaren, een ondermijning van zijn/haar zwaar bevochten zijn zelfstandigheid.
- Geïntimideerd raken door de rationalisaties en het hyperbolische taalgebruik van de cliënt.
- Ingaan op de manipulatie en verleiding van de charmante variant van de psychopathische karakterstructuur.

5. Rigide karakterstructuren (Controlerende structuren)

Onderwerp

De niet beantwoorde liefde en het gebroken hart.

Ontstaan

De aanleiding voor de ontwikkeling van de rigide karakterstructuren ligt in de interactie tussen de ontluikende seksualiteit van het kind en de wijze waarop de omgeving daarop reageert. De geslachtsorganen komen tot leven en het kind gaat onbewust onderscheid maken tussen moeder en vader, jongens en meisjes. Het kind gaat zich op de ouder van hetzelfde geslacht richten om zich daarmee te kunnen identificeren. Die verbinding vertegenwoordigt de dimensie van veiligheid die het kind behoeft. Tegelijkertijd richt het kind zich op de ouder van het andere geslacht. Daarmee komt het tegemoet aan de natuurlijk nieuwsgierigheid naar 'het andere' waarmee je kunt relateren. Dat is de dimensie van eros, de zoektocht naar eenwording met 'de ander'.

Rigide structuren ontstaan doordat het kind zich afgewezen voelt in zijn/haar pogingen om die prille liefdesrelatie vorm te geven met de persoon van het andere geslacht. In deze fase van ontwikkeling is het kind niet in staat om onderscheid te maken tussen liefde en seksualiteit. Met als gevolg dat kinderen in de ogen van ouders zich al te openlijk aanbieden. Klassiek is het voorbeeld van het kleine meisje dat verliefd haar dansje doet voor haar vader die daar vervolgens afwijzend of schutterig op reageert. De afwijzing van haar liefde is uiterst pijnlijk omdat het hier de afwijzing van levenslust betreft, de basisenergie van ons leven. Het resultaat is het bekende 'gebroken' hart, waarbij de stroom van warme liefde bevroren raakt en regelmatig verandert in kille haat. Haat die vervolgens weer toegedekt moet worden omdat het kind afhankelijk is van de zorg van haar ouders/verzorgers. Gebroken hart, verkilde liefde en de ontkenning daarvan, zijn alleen te hanteren door in te houden, gevoelens terug te houden, niet mee te geven, onbuigzaam te worden en de ware verlangens te ontkennen.

De rigide karakterstructuren worden onderscheiden in twee substructuren en aangevuld met drie overgangsstructuren. De substructuren worden aangeduid met de hysterische- en de fallisch-narcistische structuur.

Als de voorgaande 'pre-genitale' ontwikkelingsfasen van het kind relatief ongeschonden doorlopen zijn (gronding, veiligheid, gevoed worden, eigen wil) kan rond het thema liefde geven/ontvangen en identificatie/differentiatie de 'zuivere' vorm van de hysterische- en fallische-narcistische structuur ontstaan. Wanneer voorgaande ontwikkelingsfasen echter problematisch zijn geweest waardoor een orale- of masochistische grondstructuur tot ontwikkeling is gekomen, dan komt daar in deze fase (tussen 4 en 10 jaar) een zogenoemde 'overgangsstructuur' overheen te liggen te weten: de passief-feminiene en de compulsieve structuren bij jongens/mannen en de agressief-masculiene structuur bij meisjes/vrouwen.

We beschrijven eerst de hysterische karakterstructuur en de rigide compensatie daarvan en dan de fallisch-narcistische structuur. Een schetsmatig overzicht van de overgangsstructuren volgt daarna.

5.1 Hysterische karakterstructuur en de rigide compensatie daarvan

Periode

De hysterische karakterstructuur ontwikkelt zich veel vaker bij meisjes dan bij jongens. Rond of na het vierde levensjaar wordt de seksuele energie wakker bij het kind die wordt gericht op de ouder van het andere geslacht. De aandacht draait voor het meisje van moeder naar vader. Zij wil papa's liefste zijn, liever nog dan mama, draait om hem heen, verleidt hem met haar lach, grappigheid en lichaam. Dit is een natuurlijk gevolg van de ontluikende seksuele energie die kan en wil bloeien als de 'grond' – de voorgaande ontwikkelingsfasen – goed verlopen zijn. Als vader die gulle – kinderlijke – liefde op waarde weet te schatten en kan ontvangen zonder daarvan in de war te raken, vervult hij haar eerste grote liefdeswens; haar hart te geven. Haar liefde is volkomen onschuldig en wil slechts ontvangen worden.

Ontstaan

Als vader afwezig is, de liefdesbetuigingen afwijst of zich daardoor ongemakkelijk voelt, kan de liefde niet langer stromen. Als haar liefde niet ontvangen wordt, breekt haar hart en een diepe overtuiging zet zich vast dat haar liefde niet gewenst is, ongepast of beangstigend. De stoom van warme liefde stolt tot bittere haat, meegedragen in een gewond hart.

De verwarring bij vader door zoveel en zo ongeremd liefdes betoon is overigens begrijpelijk. Omdat het kind niet in staat is om seksualiteit van liefde te onderscheiden kan vader gemakkelijk in verlegenheid gebracht worden. En dat geldt zeker als vader zelf niet op zijn gemak is met zijn eigen seksualiteit. Het vraagt subtiliteit en stevigheid om de dochter te waarderen in haar vrouwelijkheid en tegelijkertijd de positie van vader – getrouwd met zijn vrouw – niet te verlaten.

Thema's

- Koude en leegte in het hart, gecompenseerd door nadrukkelijk gedemonstreerde maar kunstmatig aandoende 'warmte', uiterlijkheid en spontaniteit.
- Haat, verkilde liefde naar de vader en daarmee naar alle mannen.
- Moeite met overgave, toevertrouwen en controle laten gaan.
- Zelfstandigheid als afweer tegen kwetsbaarheid en behoeftes voelen.
- Seksualiteit als vervanging voor intimiteit. Geen verbinding tussen hart en buik.
- Schaamte, minderwaardigheid en verwarring een vrouw te zijn.
- Trots, controle en ontkenning van gevoeligheid als defensie tegen schaamte of behoefte aan intimiteit.
- Obsessieve interesse in mannen gepaard met (vaak onverholen) minachting voor vrouwen.
- Dramatisch gedrag. Emoties naar voren schuiven als defensie tegen echt voelen. De heftigheid van de emoties voelt leeg en niet in contact; herkenbaar als 'aanstellerig' of 'hysterisch' gedrag.
- Spel van verleiden en afwijzen. Erotiseren van relaties met mannen.

Moeite met

- Overgave, controle laten varen.

- Bijeenbrengen van hart en bekken, liefde en seks.
- Omgaan met tegenslag. Iedere tegenslag wordt onbewust herleid tot die eerste afwijzing met de daaraan gekoppelde pijn.
- Contact maken met echte gevoelens; de wond van het hart.
- Afwijzing van mannen is extreem pijnlijk omdat die raakt aan de eerste afwijzing door vader.
- Aandacht zoeken en die afwijzen of daarop kleinerend reageren zodra die echt gegeven wordt.
- Erkenning en waarachtigheid. De waarheid van haar pijn en liefde waar laten zijn voert haar terug naar die eerste afwijzing.
- Eenvoud en gewoon zijn.

Fysieke manifestatie

- Goed ontwikkeld lichaam, vaak atletisch, vrouwelijk, levendige energie, de juiste toonus.
- Sensueel in bewegingen, voorkomen, met name het bekken. Uitdagend en tegelijkertijd gewapend met afwijzing.
- Terughouden van hartenergie/ de hartstreek.
- Gecontroleerd in uiterlijk. Smaakvolle, uitdagende of opvallend vrouwelijke kleding.

Overdracht

“Je ziet me niet echt/ Je wilt mij niet!” Enerzijds is er bij de hysterische structuur een voortdurende vraag om aandacht, met name van mannen. Tegelijkertijd is er de schrik en vervolgens de afwijzing van die aandacht op het moment dat die gegeven wordt. Afwijzing die vaak de vorm aanneemt van kleinerende of ‘castrerende’ opmerkingen tegen degene die aandacht schenkt. De oorzaak is dat oprechte aandacht haar weer in contact brengt met de pijn, liefde én haat die hun oorsprong hebben in de eerste afwijzing door vader.

Begeleiding gericht op:

- Ontspannen van de neiging tot controle, door verzachting en wat humor.
- Begrenzen en containen. Aandacht voor de kwetsing en daarbij blijven zonder zich te verliezen in de stortvloed van emoties.
- Oogcontact houden, hier blijven en niet wegzinken in de gevoelens van het meisje dat zij ooit was.
- Ontdekken dat de essentie van haar liefde nimmer gekwetst is, doch onverwoestbaar aanwezig.
- Aandacht voor haar hart en voor wie zij in wezen is.
- Contact herstellen met het lichaam, zachtheid en vrouwelijkheid belichamen.

Kwaliteiten

- Sensueel, uitdagend, aantrekkelijk.
- Sensitief.
- Gevoel voor stijl en schoonheid, theater en decor.

Valkuilen voor begeleiders

Mannelijke begeleiders:

- Ingaan op haar verleiding en haar speciale aandacht geven.
- Verkillen zodra de onvermijdelijke haat aan de oppervlakte komt.

Vrouwelijke begeleiders:

- Alliantie vormen en meegaan met de boosheid over mannelijke onverschilligheid en hardheid in het algemeen. Het gaat niet om 'de man' maar om die ene, haar vader.

Voor beiden:

Meegaan in het drama of juist het 'theater' afwijzen. De uitnodiging is steeds om dieper te gaan voelen voorbij oppervlakkige emoties en de waarheid daarvan waar te laten zijn.

5.1.1 Rigide compensatie van de hysterische structuur

De rigide karakterstructuur is op te vatten als een narcistische defensie tegen de intense pijn van de wond van het hart. De rigiditeit is een poging om die pijn te kunnen dragen en een zekere heelheid in stand te houden voor het gebroken hart. Bij de hysterische structuur is die pijn van afwijzing en eenzaamheid toegedekt met veel vertoon van overmatige emoties en erotiseren van contacten. De rigide structuur kenmerkt zich juist door een algehele terugtrekking, een schizoïde gelijkende bevrozing, verstilling en ijzigheid. Alles is onder controle; het lichaam dat perfect is, de gevoelens die overwegend koel zijn en de gebaren die afgemeten zijn evenals de stem. Een en ander resulteert in het typische 'koninginnegedrag' van de rigide structuren. Omdat echt levend en warm contact zo beladen is met pijnlijkheid resteert slecht de strategie om zich op afstand en boven anderen te plaatsen.

Kenmerken

- Afgesloten qua gevoelsleven, een bevroren hart met een waas van stil verdriet.
- Niet geven, zuinig in het geven van waardering, warmte, aandacht voor anderen.
- Eenzaamheid, vaak zonder langdurige intieme relaties.
- Controlerend en angst voor het onvoorspelbare, levenslust en plezier.
- Perfectionistisch, kritisch, overmatig serieus (vooral zichzelf) hooghartig.
- Moeite met overgave, toelaten, reageren vanuit het hart.
- Ongemakkelijk ten aanzien van seksualiteit en de daarbij behorende passies en hartstocht.

Fysieke manifestatie

De rigide gecompenseerde karakterstructuur is herkenbaar aan het gecontroleerde en perfectionistische uiterlijk. Slank, verzorgd gekleed en gekapt, modieus en stijlvol. Een atletisch lichaam dat echter een laag energiegehalte laat zien. De bewegingen zijn strak en afgemeten. Vaak prachtige heldere ogen die echter zonder uitdrukking en als bevroren de wereld inkijken en ook niet ontvankelijk lijken voor contact met anderen. In het contact blijven rigide structuren ook letterlijk op enige afstand.

Overdracht

“Je wilde mij niet, nu geef ik mij niet zomaar.” (De ander is nimmer goed genoeg.) De rigide structuur vertelt zichzelf dat zij zich wel wil geven, maar niet zomaar. Allereerst moet de ander zich bewijzen. En dan met name door eindeloos geduld, doorzettingsvermogen en vooral de warmte van zijn liefde waardoor zij kan smelten. Zij is het archetype van de prinses die wacht op de prins met het witte paard. Helaas zijn die schaars en dus leeft zij een leven van verwachting en teleurstelling.

Begeleiding

- Contact maken met de kou in haar hart waardoor dat kan smelten.
- Heldere feedback over haar gedrag en niet terugdeinzen vanwege haar koninginnegedrag.
- Met mate uitreiken. De cliënt laten inzien dat zij aan zet is om te gaan geven en niet langer wachten. Contact is geven, zichzelf laten kennen en niet afwachten.
- Aanmoedigen om plezier te maken, dansen, bewegen, minder serieus.

Kwaliteiten

- Rigide structuren zijn precies, punctueel, zorgvuldig en betrouwbaar
- Veel gevoel voor stijl en kwaliteit. Gevoel voor maat, en afstemming op de omgeving.
- Gedisciplineerd.

Valkuilen voor begeleiders

- Zelf gaan geven als de cliënt zelf niets geeft.
- De afstandelijkheid weg willen nemen in de hoop dat de cliënt dan zelf ook een bijdrage zal doen.

5.2 Fallisch-narcistische structuur

De rigide gecompenseerde hysterische karakterstructuur komt vooral voor bij vrouwen. De tegenhanger daarvan die zich met name openbaart bij mannen wordt de fallisch-narcistische structuur genoemd. Beide structuren komen in veel opzichten overeen. De ontstaansgeschiedenis is echter verschillend.

De fallisch-narcistische structuur ontstaat in de interactie tussen moeder en haar zoon. Als moeder bewust of onbewust weezin heeft of schrikt van de ontluikende mannelijkheid en seksualiteit van haar zoon is dat een voedingsbodem voor het ontstaan van deze karakterstructuur. Cruciaal hierbij is hoe vader reageert op dat vertoon van mannelijkheid van zijn zoon. Als vader daarmee op zijn gemak is en waardering toont, is de afwijzing van moeder te verdragen. Indien vader echter zelf niet ontspannen is in het feit een man te zijn, met zijn liefde en seksualiteit, of als de tederheid tussen vader en moeder ver te zoeken is, zal hij de seksualiteit en mannelijkheid van zijn zoon eveneens afwijzen. Die afwijzing kan daarnaast ook het gevolg zijn van het feit dat vader die als een bedreiging ervaart voor zijn positie binnen de driehoek moeder, vader en zoon. Daar waar de zoon behoefte heeft aan

liefde, aanvaarding en kameraadschap, zal vader die gevoelens ontkennen en afwijzen en daarvoor in de plaats overdreven mannelijkheid, hardheid, agressie en stoer gedrag naar voren schuiven en verlangen van de zoon. Ruwheid en agressie worden verwelkomd en beloond, voor liefde en tederheid is geen plaats. Ook bij afwezigheid van vader kan deze structuur ontstaan wanneer de zoon (vaak oudste zoon) de rol van vader in het gezin op zich neemt.

Thema's

Overeenkomstig de rigide gecompenseerde hysterische karakterstructuur heeft de overtuiging zich vastgezet dat voor liefde en zachtheid geen plaats is in dit leven. Er is een overmaat aan energie in het bekken (seksuele energie) en het hoofd en stilte, kou en leegte rondom het hart. De verkilde liefde toont zich als haat tegen zowel moeder als vader vanwege de diepe krenking van de afwijzing van de liefde van de zoon. Haat die als laatste verdedigingslijn fungeert tegen de onderliggende minderwaardigheidsgevoelens. Het resultaat is een onvermogen om teder te zijn, gevoelens toe te laten en ontvankelijk te zijn voor de liefde van anderen. Het verlangen naar liefde en contact is echter niet werkelijk te onderdrukken en die neemt in deze context de vorm aan van een eindeloze reeks veroveringen van vrouwen en niet te stillen prestatiedrang in relatie tot mannen. Soms leidt de zoektocht naar vaders liefde en tederheid en het onvermogen om die van vrouwen te kunnen ontvangen tot homoseksualiteit. De fallisch-narcistische man verkeert in een permanente staat van strijd en rivaliteit. Ook bij vrouwen komt de fallisch-narcistische karakterstructuur voor waarbij stoer gedrag en een beperkt gevoelsleven eveneens de boventoon voeren.

De grootste angst van deze karakterstructuur is om werkelijk geraakt te worden door de liefde en tederheid van de ander, zich over te geven en toe te laten. In de begeleiding staat het contact maken met het verijdsde hart centraal waarbij het veel tijd en geduld vraagt voordat de cliënt in staat is om de diepe gevoelens van verlangen, liefde én de eenzaamheid van de afwijzing daarvan toe te laten.

Zie voor de overige aspecten van deze structuur de beschrijving van de rigide karakterstructuur.

5.3 Overgang structuren

Agressief-masculiene- en Compulsieve karakterstructuur

5.3 Masochistische grondstructuur

De basis wordt gevormd door de masochistische karakterstructuur. Deze kenmerkt zich door een dominante moeder die haar wil oplegt en het verlangen naar autonomie en eigen wil van het meisje of de jongen negeert en kleineert.

Agressief-masculiene structuur

Meisjes

Het meisje wil zich zowel identificeren met moeder maar wordt ook haar opponent in de zoektocht naar aandacht van vader. De (onbewuste) maar centrale vraag luidt hier: “van wie houdt papa het meest, van mij of mama?” De ontluikende seksuele energie van het meisje wil geleefd worden, gewaardeerd, ontvangen en gezien. Dit verlangen is gemend met onzekerheid en angst want het meisje wil de liefde van vader winnen maar die van moeder niet verliezen. Als vader dit verlangen begrijpt inclusief de onderliggende dynamiek van angst en onzekerheid en daar liefdevol maar standvastig op reageert kan zij ontspannen in de wetenschap dat haar liefde welkom is zonder angst voor afwijzing van moeder. Wanneer vader echter niet goed raad weet met de (vaak onstuimige) liefdesbetuigingen van het meisje en die negeert, afwijst of belachelijk maakt, breekt het hart van liefde van het kind.

Op basis van de masochistische grondstructuur waarin eigen wil ontkend is en gevoed met deze ervaring van afwijzing van haar liefde kan zij niet anders dan concluderen dat zij als vrouw fundamenteel betekenisloos en niet van waarde is. Aangezien met die overtuiging letterlijk niet te leven valt bestaat de laatste verdedigingslijn eruit om die gevoelens van minderwaardigheid op anderen te projecteren. Iedereen die gevoelens toont, alle mannen en vrouwen die zachtheid, tederheid en ontvankelijkheid tonen zijn ‘watjes’, losers, en mislukkelingen. De aantrekking van het andere geslacht – in dit geval de man – blijft echter, met als gevolg dat het meisje zich identificeert met de man en als mannelijk beschouwde eigenschappen zoals hardheid, stoer doen en rug gedrag. Vrouwelijkheid, zachtheid, en de rijkdom van het gevoelsleven worden al of niet openlijk verworpen. De houding is er een van competitie, uitdagen met name op mentaal en fysiek vlak en het ontkennen van gevoelens van zwakheid. De fysieke houding is vaak grof, de huid hard, vaak kleine borsten en weinig geprononceerde taille. Uit de houding, gezichtsuitdrukking en manier van praten spreekt controle.

Compulsieve structuur

Jongens

Bij jongens speelt het verlangen om de liefde van moeder te winnen maar ontmoet in dat verlangen tevens de vader als opponent (Oedipale driehoek). De verwarring is groot omdat de zoon niet alleen moeders liefde wil maar tevens vaders goedkeuring, liefde en aanvaarding voor zijn ontluikende seksualiteit en mannelijkheid.

Op basis van de masochistische grondstructuur waarbij de zoon ervaren heeft geen recht

te hebben op eigen wil door moeder, en wanneer moeder vervolgens de liefdesuitingen van haar zoon afwijst en negeert, rest de zoon niets anders dan die energie terug te trekken en te bevriezen. De warme stroom van liefde/seksualiteit stolt tot kille haat naar moeder.

Zonder recht op eigen wil, zonder de liefde van geven en ontvangen en bovendien met de overtuiging dat ook voor de gevoelens van haat en wrok geen plaats is, rest een leven van inhouden en ophouden. Een overmatige behoefte aan controle van zichzelf en anderen is het gevolg. Controle die zich uit in gedrag van zichzelf en anderen en het ontkennen van gevoelens. Alles wordt strak georganiseerd: de eigen houding, de bezigheden, de gesprekken en de manier van omgaan met anderen. In extreme gevallen kan deze structuur zich ontwikkelen tot dwanghandelingen (*obsessief-compulsief gedrag*). Het lichaam lijkt gepantserd, hard vanbinnen zowel als buiten, in de hand houden is het devies en de angst voor controleverlies is daardoor hoog.

5.3.2 Orale grondstructuur

De jongen heeft ervaren dat de aanwezigheid van moeders liefde en (emotionele) voeding onzeker is en niet volledig te vertrouwen. Zijn signalen om gevoed te willen worden, gedragen, of aandacht te krijgen, werden niet beantwoord. Het gevolg was diepe onzekerheid over zijn behoefte aan steun en teruggetrokken levensenergie (opgeven).

Passief-feminien

Jongens

De zoon wil zich door vader aanvaard en geliefd voelen met zijn ontluikende seksualiteit en mannelijkheid. Als vader die liefde en seksualiteit in zichzelf niet aanvaard heeft of daar slecht mee op zijn gemak is, zal hij die van zijn zoon afwijzen of negeren. In plaats daarvan koestert vader overdreven ideeën over wat ware mannelijkheid behelst zoals ruw zijn, niet gevoelig en rationeel. Binnen die visie zijn vrouwen gevoelig, zwak en minderwaardig. Door de orale grondstructuur van de zoon ziet de vader weinig of niets weerspiegeld van zijn mannelijkheidsidealen in zijn zoon. Door de afwijzing die daarop volgt keert de zoon zich af van vader en zoekt de verbinding met moeder (moederskindje). Passief gedrag is veilig voor moeder en maskeert de haat tegen vader. De seksuele gevoelens nemen de vorm aan van charmant en vrouwelijk gedrag met een impliciete afwijzing en haat tegen mannen – een voortzetting van het bondje dat gesmeed is tegen vader. Fysiek is deze structuur soms herkenbaar door het zachte, 'vrouwelijke' uiterlijk. Energetisch is het lage energieniveau opvallend dat op onverwachte momenten verandert in heftige emotionele erupties en haatdragende opmerkingen. De passief-feminie structuur draagt soms verborgen, soms openlijke homoseksuele gevoelens met zich mee als manier om de liefde met vader alsnog te delen.